

להפצת תורתו של הגה"ק
רבי הלל פאללאק זצלה"ה
אבדק"ק סאטמר ענגען
בעל ה'קודש הילולים'

פרי קודש הילולים

בס"ד | פרשת ראה תשפ"ד | גליון מס' 127 | שנה ג'

דברי תורה עפ"י הספה"ק "קודש הילולים"

מחלוקת שלא שם שמים מסלקת את השכינה

בְּנִים אַתֶּם לְד' אֱלֹקֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת (דברים יד, א).

והנה הרמב"ם מפרש (פ"ג מהל' מעשר עני ה"י) את מה שכתוב לגבי מעשר שני (דברים כו, יד), "ולא נתתי ממנו למת", דהיינו שלא נתתי ממעשר שני עבור דברים שאינם קיום הגוף או שאינם דברי מצוה, שאלו מכונים "מת".
זהו שאמר הכתוב, "בנים אתם לד' אלקיכם", כלומר שהרי צדיקים אתם (כדאיתא בקידושין לו, א שבזמן שעושים רצונו של מקום נקראים ישראל בנים), ולכן "לא תתגודדו", לא תעשו אגודות אגודות (יבמות יד, א) במחלוקת ופירוד לבבות. "ולא תשימו קרחה בין עיניכם", שלא תסלקו עין של מעלה וסילוק שכינה מישראל. אך זהו דווקא "למת", בעניינים שאינם לשם שמים, אבל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים.

מגונה היא המחלוקת ופירוד הלבבות, שמסלקת את השכינה וההשגחה העליונה מישראל. אך לימדונו חז"ל כי זהו דווקא מחלוקת שבין כשרי ישראל, אבל על הרשעים אמרו, "פיזור לרשעים הנאה להן והנאה לעולם" (סנהדרין ע"א, ב). וגם אצל הצדיקים מצינו מחלוקת שהיא לשם שמים, שסופה להתקיים (אבות פ"ה מ"ז). ואף כאשר החכמים חולקים כביכול על מה שפוסקים בשמים, מצינו שהקב"ה אומר, "ניצחוני בני ניצחוני בני" (עין בבא מציעא נ"ט, ב), הרי דניחא לי במחלוקת כזו. ורק כאשר יראי ד' חולקים בעניינים שאינם נצחיים ואינם לתכלית האמיתי, אזי מסלקת המחלוקת את השכינה וההשגחה מישראל ח"ו.

ביציאתו מהעולם לא נשאר לאדם מאומה אלא מצוות ומעשים טובים

פִּי יְהִיָּה בְּךָ אָבִיוֹן וּגְוִי וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ וּגְוִי כִּי פִתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנוּ דִּי מְחִסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ (דברים טו, ז-ו).

דייקא כלומר האביון שבך, והיינו הגוף שתאב לענייני עולם הזה והנשמה שמתאוה לתורה ומצוות, וכדי שלא ילך האדם אחר תאוות גופו, אמר הכתוב "לא תקפוץ את ידך", אל תתנהג כמו שהאדם עושה בעת ביאתו לעולם שהוא בידיים קפוצות והוא סבור "כל העולם כולו שלי הוא, אני נוחל". אלא, "פתח תפתח את ידך", תזכור שבעת שהאדם נפטר מן העולם הוא בידיים פשוטות, שאינו לוקח עמו כלום מלבד תורה ומצוות ומעשים טובים. ואזי תזכה ל"העבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לך", שתמלא את תאוות נשמתך ולא את תאוות גופך.

פירש רש"י, "כי יהי בך אביון, התאב תאב קודם".
גם הגוף וגם הנשמה תאבים, הגוף לענייני העולם הזה והנשמה לתורה ומצוות. ואמרו חז"ל (קהלת רבה ה, יד), "כשאדם בא לעולם ידיו הן קפוצות, כלומר כל העולם כולו שלי הוא, אני נוחל. וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות, כלומר לא נחלתי מן העולם הזה כלום, שכן שלמה אומר (קהלת שם) "כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא ומאומה לא ישא בעמלו שיולך בידו".
ועל פי זה אפשר לפרש דברי הכתוב כאן, "כי יהי בך אביון", "בך"

אם נתן אדם צדקה ואין לו לתת עוד, עליו לפרש ולומר שכבר נתן מקודם כדי שלא יחשדוהו

פִּי יְהִיָּה בְּךָ אָבִיוֹן מֵאֲחִיד אֲחִיד בְּאֶרְצָךָ אֲשֶׁר ד' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֵאָמַר אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֲחִיד הָאָבִיוֹן וּגְוִי כִּי לֹא יִחְדַּל אָבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ עַל פֶּן אֲנֹכִי מִצְנָה לֵאמֹר פִּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאֲחִיד לְעִנְיָךָ וּלְאָבִינְךָ בְּאֶרְצָךָ וּגְוִי (דברים טו, ז-יא).

אמרו חז"ל (שקלים פ"ג מ"ב), "אדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר (במדבר לב, כב) "והייתם נקיים מד' ומישראל", ואומר (משלי ג, ד) "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם".

צריך ביאור מה כוונתו באמרו "לאמר", שאין מובן אל מי מצונו הכתוב לאמר "פתח תפתח וגו'".

ויש לומר שלזה רמזו הפסוקים כאן, שתחילה כתיב "כי יהי בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ד' אלקיך נתן לך וגו'", ומהלשון "מאחד אחיך באחד שעריך בארצך" נלמדים דיני הקדימה במצות צדקה כאמור, ועל זה ממשיך הכתוב ואומר, "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", כלומר ואם כבר נתת צדקה לקרוביך ועתה באים לבקש ממך גם לעניים אחרים ואין לך, אזי "על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך לאחיך", כלומר עליך לומר ולגלות שכבר נתת צדקה לקרוביך, וזהו "לאמר" דקאמר.

ונראה לפרש, דהנה ידוע שיש דיני קדימה במתן צדקה, שקרוביו קודמים לרחוקים, עניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת, עניי ארץ ישראל קודמים לעניי ארצות אחרות, ועוד (עין שו"ע י"ד סי ר"א).

והנה על אף שמעלה גדולה היא לתת צדקה בסתר בלא פרסום, ועל זה כתיב (משלי כא, יד) "מתן בסתר יכפה אף", מכל מקום פעמים ראוי לאדם שיספר ויגלה מעשה צדקותיו. והיינו, כאשר נתן צדקה לעני מקרוביו ועתה מבקשים ממנו עוד צדקה עבור עני רחוק, ואין לו לתת גם עבורו. שאם לא יגלה שכבר נתן לעני אחר, יחשדוהו שהוא מתעלם מן הצדקה. ועל כגון זה

"...ואולי אם המצא תמצא איזה דברי אגדה אשר ראוי לאמרם בשבילי, אולי אבנה גם אני בעבורכם..." שם בהקדמה

"וזאת באתי לרשום איזה ליקוטים למען ירוץ הקורא, ולאמר בשבילי איזה דבר בכל שבוע..." קודש הילולים ח"א עמ' ז'

דברי תענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבינו יואל צ"ל רייכלס אב"ד שאפי, חותנו של רבינו הילל הזקן צ"ל אב"ד אייבשיץ

בדין כפיה לצדקה ולכיבוד אב

פ"ה ה"ה) הגירסא היא, "אין ב"ד עונשין עליה", משמע שלכפות אפשר (הגהות אשרי כתובות פ"ד, יד).

ובחומרת החיוב של כיבוד אב גם נחלקו הבבלי והירושלמי. בבבלי (קידושין ל) איתא, נאמר 'כבד את אביך ואת אמך' ונאמר 'כבד את ה' מהונך', "השווה" הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום. ואילו לשון הירושלמי (פאה פ"א ה"א; והובא בתוס' קידושין לא), הוא, גדול היא כיבוד אב ואם "שהעדיפו" הקב"ה "יותר" מכבודו. נאמר 'כבד את אביך ואת אמך' ונאמר 'כבד את ה' מהונך', ממה את מכבדו, ממה שיחונך וכו'. אבל כשהוא בא אצל כיבוד אב ואם, בין שיש לך הון בין שאין לך הון, 'כבד את אביך ואת אמך', ואפילו אתה מסבב על הפתחים (היינו משום מצות כיבוד ולא כמצות צדקה, כי עני אינו מחוייב לחזור על הפתחים כדי לתת צדקה לחולתן).

ומכאן הביאו התוס' (קידושין לב) ראייה, שאם אין לאב מחוייב הבן לפרנסו. ועוד הביאו התוס' מהירוש' (שם), דרבי יונתן ורבי יאשיה הלכו בדרך, ובא אדם ונישק את רגליו של רבי יונתן, משום שהדריך אותו שישלך לבית הכנסת ויצעק על כך שבנו אינו מפרנסו. שאל אותו רבי יאשיה, מדוע לא כפה את הבן, וכי לא ידעת דכופין, פשיטא דכופין.

ולשיטתיה דהירוש', שניתן לכפות על מצות כיבוד אב, לכן גם כאשר הבן עצמו עני, יחזור על הפתחים כדי לזון את אביו. אבל לפי הבבלי א"א לכפות על מצות כיבוד אב, ולא ניתן לכפות את הבן אלא אם כן יש לו ממון, ומטעם מצות צדקה שכופין עליה. והתוס' לא הביאו ראייה מהירושלמי, אלא שיש חיוב על הבן לזון את אביו, גם אם יש לו רק פחות ממאתיים זה, אבל לכפותו, לפי הבבלי ש"השווה" כבודם, אי אפשר אלא ביש לו מאתיים זה, ומטעם צדקה.

לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון וגו' כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ירך.

איתא בגמרא (כתובות מט:), דרבא כפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה - הוציא ממנו בכפיה [ד' מאה זוזי לצדקה].

והקשו התוספות, הלוא על מצות עשה שנכתב מתן שכרה בצידה אין בית דין מזהרין עליה, ואם כן איך כפה רבא על מצות צדקה, שכתוב לגביה 'יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ירך'. ותיירו [באחד מתירוניהם], דבצדקה יש גם שני לאוין נוסף על המצות עשה, 'לא תאמץ ולא תקפוץ'.

והנה לגבי מצות כיבוד אב, מסקנת הגמרא (קידושין לב), שחיוב הבן לכבד את אביו הוא מנכסי האב ולא מנכסי הבן. וכתבו שם התוס', שאם אין לאב ממון והבן יש לו, דצריך הבן לפרנסו משלו. והטעם מצד מצות צדקה, דלא יהא אלא אחר, הרי הוציאו בכפיה לצדקה ארבע מאה זוזי.

והנפקא מינה אם החיוב הוא מטעם צדקה או מטעם כיבוד אב, היא כשיש לבן מעט ממון, פחות ממאתיים זה, שהוא עצמו רשאי ליטול צדקה [אפילו "יש לו מאתיים זה חסר דינר" (פאה פ"ח מ"ח)], ואם כן בוודאי שאי אפשר לכפותו לתת צדקה לעני אחר. אבל מטעם כיבוד, עדיין יש עליו חיוב לזון את אביו מהממון שיש לו. אמנם אי אפשר לכפותו על מצות כיבוד, כי היא גם מצוה שמתן שכרה בצידה, 'למען יאריכון ימך'.

ונראה לומר שנחלקו בזה הבבלי והירושלמי. בגמרא בבלי (חולין ק"ג) אמרינן, כל מצות עשה שנכתב מתן שכרה בצידה אין בית דין מזהרין עליה, ולכן לגבי כפייה לצדקה הוצרכו תוס' הנ"ל לתרץ, שיש בה גם שני לאוין. ולפי זה, על כיבוד אב שאין בו לאו, אי אפשר לכפות. אמנם בירושלמי (ב"ב

דברי ברכה

מזל טוב לצאצאי רבינו הגה"ק צ"ל

הרה"ח חנינא צבי פרקש הי"ו
ולבנו הרה"ח יחזקאל הי"ו ולנכדו הרה"ח זאב הי"ו
להולדת הנינה-הנכדה-הבת תחי'

הרה"ח קהת גרינבערגער הי"ו
ולחתנו הרה"ח יעקב בן ציון ווייס הי"ו
ולחתנו הרה"ח חיים דוד הולצער הי"ו
לרגל הולדת הנינה-הנכדה-הבת תחי'

יהי רצון שיזכו לרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה לתפארת אבות, הם וכל משפחתם, ויתקיים בהם במהרה "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם", אמן.

הרה"ח משה צבי בנימין הי"ו
ולחתנו הרה"ח יחזקאל נפתלי וואלערשטיין הי"ו
לרגל נישואי הנכד-הבן החתן יוסף ני"ו
עב"ג הכלה תחי' בת הרה"ח יואל ווייס הי"ו

הרה"ח חנינא צבי פרקש הי"ו
ולחתנו הרה"ח אברהם יעקב ליבוביץ הי"ו
לרגל הבר מצוה לנכד-הבן הבה"ח יחזקאל ני"ו

לעילוי נשמת

מרת הינדא פולק ב"ר ישראל (הירש) פולק ע"ה
נלב"ע א' אלול תשכ"ב
הרה"ח אליהו ב"ר אשר ישעיה הירש ז"ל
נלב"ע ב' אלול תשל"ח
ת נ צ ב ה

נא להתפלל וללמוד לזכות

הרה"ח דוד צבי בן פרידא אסתר הי"ו
הרה"ח יואל בן חוה גיטל הי"ו
לרפואה שלימה במהרה בתוך שאר חולי ישראל

"עיקר כיבוד אב ואם לעשות רצון אבינו שבשמים כי זה נחשב לאבות כאילו המה עושים, והעיקר לקבוע עתים בכל יום ויום לתורה..." (שם)

"...מי שזכה להיות לו בניים וחתנים צדיקים וכו' המעשים שלהם יהיו לו למשען בעולם הבא וכו' ואין לנו חסד גדול מזה..." (קודש הילולים בהקדמה)